

СЕКЦІЯ 7

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;

ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 347.73

ПРОПОЗИЦІЇ З УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Виноградов В.А., аспірант
Класичний приватний університет

Досліджено діючий механізм справляння податку на доходи фізичних осіб в Україні. Аргументовано, що цей податок є основним джерелом надходжень місцевих бюджетів. Запропоновано розширення видів доходів, які можуть бути визнані об'єктом оподаткування податком на доходи фізичних осіб. Доведено, що існуюча система сплати податку (за місцем реєстрації роботодавця, який є податковим агентом) не стимулює зростання економічної активності на місцях та його детінізацію, з метою усунення цього недоліку запропоновано внесення змін до Бюджетного кодексу України.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, фізична особа – платник податку, механізм справляння, об'єкт оподаткування, оподатковуваний дохід.

Исследован действующий механизм взимания налога на доходы физических лиц в Украине. Аргументировано, что этот налог является основным источником поступлений местных бюджетов. Предложено расширение видов доходов, которые могут быть признаны в качестве объекта налогообложения налогом на доходы физических лиц. Доказано, что существующая система уплаты налога (по месту регистрации работодателя, который является налоговым агентом) не стимулирует рост экономической активности на местах и его детенизацию, с целью устранения этого недостатка предложено внесение изменений в Бюджетный кодекс Украины.

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц, физическое лицо – плательщик налога, механизм взимания, объект налогообложения, налогооблагаемый доход.

Vynogradov V.A. PROPOSALS IMPROVE THE MECHANISM OF COLLECTING TAXES ON PERSONAL INCOME

The acting and functional mechanism of levying tax on personal income in Ukraine is studied. It's been proved that this tax is a major source of local budgets. Development and enlargement of types of income that can be recognized as taxable personal income is proposed. It is proved that the existing system of tax settlement (at the place of an employer who is a tax agent) does not stimulate the economic activity and its de-shadowing; in order to abolish this drawback, some amendments to the Budget Code of Ukraine are proposed.

Key words: income tax, physical person – taxpayer, collecting mechanism, object of taxation, taxable income.

Актуальність теми дослідження. На сьогодні одним з основних питань є створення життєздатних місцевих громад. Податкова реформа та зміни до Бюджетного кодексу України, що вступили в дію з початку року, передбачають перші кроки з децентралізації. Місцеві громади вже отримали самостійні ресурси з наповнення бюджетів: за ними закріплені стабільні джерела доходів та розширені їхня прибуткова база.

Можна сказати, що вже зроблено певні кроки щодо посилення фінансової основи місцевих бюджетів, але вважаємо, існують ще додаткові ресурси, які можна було б використати, змінивши підходи до порядку справляння окремих видів податків та зборів та шляхом перегляду положень Бюджетного кодексу України щодо розмежування доходів між рівнями бюджетів та передачі в розпорядження місцевої влади додаткових дохідних джерел.

Податок на доходи фізичних осіб (далі за текстом – ПДФО) є основним джерелом над-

ходжень місцевих бюджетів. І саме завдяки розширенню перспектив справляння цього податку можливо сприяти наповненню місцевих бюджетів та зміцненню основ місцевого самоврядування.

Аналіз публікацій. Питання правового регулювання справляння податку на доходи фізичних осіб у своїх працях розглядало багато як вітчизняних, так і закордонних вчених, зокрема: А. Бризгалін, Л. Воронова, О. Головашевич, О. Горбунова, М. Карасьова, О. Козирін, Ю. Костенко, М. Кучерявенко, О. Орлюк, Н. Пришва, О. Покатаєва, П. Пацурківський, М. Піскотін, Л. Савченко, Н. Хімічева, Д. Чернік.

Так, С. Пархоменко-Цироціянц в своєму дослідженні вивчила правову природу податку на доходи фізичних осіб, його місце і роль в податковій системі України. Зокрема, надала практичні рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання даного податку та механізму його справляння, обґрунтowała доцільність існування податкової соціальної

пільги для платників податків [1].

О. Головашевичем виявлено особливості правового регулювання статусу податкових агентів, розроблено рекомендації щодо удосконалення правового регулювання сплати податку на доходи фізичних осіб [2].

О. Покатаєвою обґрунтовано доцільність використання податкової знижки на витрати, пов'язані з навчанням платника податку, залежно від кваліфікаційного рівня, кількості місяців навчання та здійснення авансових платежів [3, с. 3, 12].

Але всі ці пропозиції більше мають соціальну спрямованість, та не сприятимуть суттєвому збільшенню надходжень до місцевих бюджетів, тому виникає необхідність пошуку інших підходів з удосконалення справляння цього податку.

Метою статті є надання пропозицій щодо удосконалення механізму справляння ПДФО з метою збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні п. 164.2, п. 164 ПК України дає вичерпний перелік видів доходу, які платник податку – фізична особа (резидент чи нерезидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи) зобов'язана включити до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу. Проте, враховуючи те, що цей податок має дуже велике значення для наповнення місцевих бюджетів, особливо враховуючи схвалену Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 року «Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», метою якої є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади, що може бути досягнуто створенням належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень [4], ПДФО саме й може стати такою фінансовою основою, адже можливо розширити перелік видів доходів, що мають бути включені до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу. Спробуємо надати конкретні рекомендації.

Так, у ПК України існує норма, яка виділяє у якості об'єкта оподаткування доход у вигляді отриманого у дарунок майна (пп. 164.2.10, п. 164.2, ст. 164 ПК України [5]).

Ми вважаємо, що існують перспективи розширення видів доходів, які можуть бути визнані у якості об'єкта оподаткування податком на доходи фізичних осіб, зокрема доход у вигляді знижки на товари чи послуги, придбані платником податку. Спробуємо пояснити надану нами пропозицію. Знижка є тимчасовим зменшенням ціни товару, що реалізується покупцю. Розмір знижки залежить від багатьох факторів: характеру угоди, умов постачання і платежу, взаємовідносин з покупцями і кон'юнктури ринку в момент укладання угоди та ін.[6].

При розробці знижок враховуються інтереси як покупця, так і продавця. За характе-

ром обороту знижки поділяються на оптові, закупівельні, роздрібні і договірні. Крім того, знижка може бути: звичайно, сезонною, за прискорення оплати, за більшу кількість придбаного товару, дилерська, за гіршу якість товару, на новий товар, на застарілий товар, експортна знижка, за оплату готівкою, за умови експлуатації продукції (зниження ціни через неспроможність продавця здійснювати технічне післяпродажне обслуговування, якщо він зобов'язаний це робити за гарантією), спеціальна знижка (надається покупцям, у яких продавець з певних причин особливо зацікавлений) тощо.

Проте, покупцю може бути наданий певний «документ» який є доказом для отримання систематичних знижок – дисконтна картка – це засіб, що гарантує отримання споживачем знижки в торговельних точках продавця(-ів) або учасників дисконтного клубу при дотриманні правил використання цих карток.

За дисконтними картками можуть бути надані наступні види знижок: стандартна фіксована знижка у відсотках від суми оплати; накопичувальна знижка; пільги або преференції на право першочергового придбання рідкісних або колекційних товарів; абонемент (користувач здійснює передоплату за товар або послугу, а потім поступово витрачає свої гроші при цьому або отримує розширений пакет послуг, або товари зі знижкою); бонус (щоб отримати знижки, бонуси або подарунки, користувач повинен набрати визначену компанією кількість очок).

Отже, знижки за дисконтними картками є персональними преференціями одних покупців порівняно з іншими, певною економією коштів постійних клієнтів, що мають такі картки, можливістю отримати додаткові подарунки, які за податковим законодавством можуть бути об'єктом оподаткування. Так, п. 174.6, ст. 174 ПК України вказує на віднесення до оподатковуваного доходу дарунок (або в результаті укладення договору дарування) від фізичних осіб у вигляді: коштів, майна, майнових чи немайнових прав, вартості робіт, послуг.

Аналізуючи зміст ст. 719 ЦК України, можна зробити висновок про можливість укладання договору дарування предметів особистого користування та побутового призначення в усній формі [7], що саме може мати місце у випадку купівлі продовольчих чи непродовольчих товарів або послуг за дисконтною карткою.

До того ж, не буде зіштовхуватися із труднощами податковий агент (продавець товарів чи послуг) щодо обчислення податкового обов'язку з податку на доходи фізичних осіб із доходу у вигляді знижки за проданий товар/ послуги. Так, сучасні інформаційні системи організації роботи з дисконтними картками з надання знижок клієнтам закладу дозволяють формувати та виводити на екран монітору інформацію за датою, часом, сумами покупок та сумами знижки всіх зареєстрованих карток. За бажанням продавця (користувача такого програмно-технічного комплексу) можливо сформувати звіт за конкретною

картою. Можна вивести на екран звіт за загальним сумами знижок, за сумами покупок та типами карток [8].

До того ж, суб'єкти господарювання, які здійснюють розрахункові операції в готівковій та/або в безготівковій формі при продажу товарів (наданні послуг) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, зобов'язані: видати особі, яка отримує товар чи послугу, розрахунковий документ встановленої форми на повну суму проведеної операції; (ч. 2, ст. 3 Закону [9]).

У фіiscalному касовому чеку на товари чи послуги, окрім встановленої вимогами Міністерства фінансів України інформації, повинна міститися інформація з позначенням форми оплати, суми коштів за цією формою оплати та загальну вартість приданих товарів (отриманих послуг) у межах чека [10]. Якщо покупцеві була надана знижка, то така інформація теж відображається у чеку, що дозволить платника податку бути проінформованним щодо розміру податкового обов'язку з податку на доходи фізичних осіб.

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо внести зміни до п. 164.2, ст. 164 ПК України, доповнивши пп.. 164.2.21, та викласти у наступній редакції:

164.2. До загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку включаються:

164.2.21 дохід, отриманий платником податку у вигляді знижки на товари чи послуги, придбані таким платником.

Для розрахунку бази оподаткування у разі отримання цього виду доходу пропонується доповнити ст. 164 ПК України пунктом 164.7, який викласти у такій редакції:

164.7 Дохід, отриманий платником податку у вигляді знижки на товари чи послуги, придбані платником податку, розраховується відповідно до іменних дисконтних карт, виданих йому продавцем товарів/послуг або відповідно до інших документів, які підтверджують право платника податку на знижку.

Так, останнім часом у платників податків все частіше виникають питання щодо необхідності включення до об'єкта оподаткування заборгованості за житлово-комунальні послуги.

Житлово-комунальні послуги є результатом господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та перебування осіб у жилих і нежилих приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил (п. 1, ст. 1 Закону [11]). Плата за житлово-комунальні послуги нараховується щомісячно відповідно до умов договору в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (п. 1, ст. 32 Закону [11]).

Існує норма, яка зобов'язує споживача сплачувати за житлово-комунальні послуги у строки, встановлені договором або законом, а у разі несвоєчасного здійснення платежів – сплачувати й пеню (п. 3, ст. 20 Закону [11]). На виконання цього обов'язку вказує й норма ст. 68 Житлового кодексу України, яка конкретизує, що наймана зобов'язаний своєчасно вносити квартирну плату та плату за комунальні послуги [12].

На кінець серпня 2015 року заборгованість населення за житлово-комунальні послуги склала 82 млн. грн. Середній термін заборгованості населення за всі види послуг склав по Україні 3,1 місяця [13].

У лютому 2016 року мали борг за 3 місяці і більше: за централізоване опалення та гаряче водопостачання – 27,5% власників особових рахунків, газопостачання – 19,6%, утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 19,5%, вивезення побутових відходів – 19,3%, централізоване водопостачання та водовідведення – 16,0% [14].

Тобто велика кількість споживачів досить несвоєчасно здійснює оплату.

Відповідно до пп. 164.2.7, п. 164.2, ст. 164 ПК України до складу об'єкта оподаткування відноситься сума заборгованості платника податку за укладеним ним цивільно-правовим договором, за якою минув строк позовної давності та яка перевищує суму, що становить 50 відсотків місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року [5].

Як ми вже встановили, надання житлово-комунальних послуг здійснюється на договорних засадах, тому можна зробити висновок, що заборгованості платника податку за такі послуги цілком можна вважати об'єктом оподаткування ПДФО, тому на неї поширюються ті ж норми законодавства, що і на звичайну заборгованість.

Для усунення непорозумінь з боку платника податків щодо необхідності включення такої заборгованості до оподатковуваного доходу, вважаємо доцільно конкретизувати норму пп. 164.2.7, п.164.2, ст. 164 ПК України, доповнивши наступною фразою:

164.2.7. сума заборгованості платника податку за укладеним ним цивільно-правовим договором (у тому числі за договором на надання житлово-комунальних послуг), за якою минув строк позовної давності...

Як вже зазначалося, традиційно ПДФО є основним джерелом надходжень місцевих бюджетів. На жаль, нинішня система сплати податку (за місцем реєстрації роботодавця, який є податковим агентом) не стимулює зростання економічної активності на місцях та детінізацію цього податку. Найбільші суб'єкти господарювання, що утримують та перераховують ПДФО, зареєстровані в столиці та у великих містах, які лише виграють від такої ситуації. Натомість, зазвичай господарська діяльність часто здійснюється на території малих міст, районних центрів (саме там працівники підприємств використовують інфраструктуру та отримують заробітну плату). Зміна правил гри стосовно порядку сплати ПДФО мала би зумісти на місцевому рівні підвищувати підприємницьку активність, створюючи нові робочі місця та нарощуючи відрахування із заробітної плати, а тим самим – надходження від ПДФО, який буде надходити до місцевих бюджетів.

З цією метою пропонуємо внесення змін до п. 176.2, ст. 176 ПК України, зокрема викласти у наступній редакції:

176.2. Особи, які відповідно до цього Кодексу мають статус податкових агентів, зобов'язані:

а) своєчасно та повністю нараховувати, утримувати та сплачувати (перераховувати) до бюджету адміністративно-територіальної одиниці, на якій фактично здійснюється ним господарська діяльність податок з доходу, що виплачується на користь платника податку та оподатковується до або під час такої виплати за її рахунок;

б) подавати у строки, встановлені цим Кодексом для податкового кварталу податковий розрахунок суми доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, а також суми утриманого з них податку до контролюючого органу за місцем фактичного здійснення ним господарської діяльності...

Висновки. Визначено, що податок на доходи фізичних осіб є основним джерелом наповнення місцевих бюджетів. І саме завдяки розширенню перспектив його справляння можливо сприяти наповненню місцевих бюджетів та зміцненню основ місцевого самоврядування.

Доведено, що існуюча система сплати податку (за місцем реєстрації роботодавця, який є податковим агентом) не стимулює зростання економічної активності на місцях та його детінізацію. Для покращення умов його справляння запропоновано внесення змін до п. 176.2, ст. 176 ПК України щодо нарахування, утримання та сплати податку до бюджету адміністративно-територіальної одиниці, на якій фактично здійснюється ним господарська діяльність.

Запропоновано розширення видів доходів, які можуть бути визнані у якості об'єкта оподаткування податком на доходи фізичних осіб, щодо віднесення до оподатковуваного доходу у вигляді знижки на товари чи послуги, придбані таким платником.

Для усунення непорозумінь з боку платника податків, щодо необхідності включення заборгованості до оподатковуваного доходу суми заборгованості платника податку за укладеним ним цивільно-правовим договором, за якою минув строк позовної давності у вигляді заборгованості за житлово-комунальні послуги, запропоновано конкретизувати норму пп. 164.2.7, п. 164.2, ст. 164 ПК України.

ЛІТЕРАТУРА:

- Пархоменко-Цироціянц С.В. Правове регулювання оподаткування доходів фізичних осіб в Україні : Автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С.В. Пархоменко-Цироціянц; Одес. нац. юрид. акад. – О.,

2005. – 18 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/ard/2005/05psvfou.zip>.

2. Головашевич О.О. Правове регулювання оподаткування доходів фізичних осіб в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.О. Головашевич; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2008. – 20 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/ard/2008/08goofou.zip>.

3. Покатаєва О.В. Правова природа загальнодержавних податків та зборів в Україні: стан, протиріччя та перспективи реформування : автореф. дис... док. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.В Покатаєва; Харківський національний університет внутрішніх справ. – Х., 2011. – 36 с.

4. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%>

5. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями) від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

6. Шкварчук Л.О. Ціноутворення: [підручник] / Л.О. Шкварчук. – К. : Кондор, 2008. – 460 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/10560412/marketing/torgovi_znizhki_nadbavki

7. Цивільний кодекс України: закон від 16 січня 2003 р., № 435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>.

8. Програмно-технічний комплекс «ПроЖа-Ресторан»: Інструкція користувача – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.prozasoftware.com/documentation/ru/Restaurant_terminal.pdf

9. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: закон України від 06.07.1995 р., № 265/95-ВР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%8B%D1%80/print1462355520826427>

10. Про затвердження Положення про форму та зміст розрахункових документів, Порядку подання звітності, пов'язаної із використанням книг обліку розрахункових операцій (розрахункових книжок), форми № ЗВР-1 Звіту про використання книг обліку розрахункових операцій (розрахункових книжок): Наказ Мінфіну від 21.01.2016 р., № 13. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0220-16>

11. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24 червня 2004 р., N 1875-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1875-15-print1329896557051809>

12. Житловий кодекс Української РСР: закон від 30 червня 1983 р., N 5464-X. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5464-10-print1378203514969826>

13. Оплата населенням житлово-комунальних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ifstat.gov.ua/KONF_1/2015/9mis/PDFs/SOC.pdf

14. Заборгованість населення за житлово-комунальні послуги зменшилась: Всеукраїнський інфо-центр ЖКГ та будівництва. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jkg-ukraine.com.ua/zaborgovanist-naselennya-za-zhitlovo-komunalni-poslugi-zmenshilas.html>